

ATASKAITŲ, KURIAS VALSTYBĖS DALYVĖS PATEIKĖ PAGAL PAKTO 16 IR 17
STRAIPSNIUS, SVARSTYMAS

Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komiteto baigiamosios pastabos

LIETUVA

1. 1. Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas svarstė Lietuvos pirminę ataskaitą dėl Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto nuostatų įgyvendinimo Lietuvoje (E/1990/5/Add.55) 3, 4 ir 5 posėdžiuose, kurie įvyko 2004 m. balandžio 28 d. (E/C.12/2004/SR.3-5), ir 2004 m. gegužės 14 d. įvykusio 29 posėdžio metu priėmė šias baigiamąsias pastabas.

A. ĮVADAS

2. 2. Komitetas priima valstybės dalyvės pirminę ataskaitą, kuri buvo parengta pagal Komiteto gaires ir raštu pateiktus išsamius atsakymus į klausimus. Komitetas taip pat sveikina nuoširdų ir dalykinį dialogą tarp Komiteto ir valstybės dalyvės oficialios delegacijos, į kurią buvo įtraukti įvairių, Pakte numatytų sričių specialistai.

B. TEIGIAMAI ASPEKTAI

3. 3. Komitetas sveikina teisinės sistemos reformą, tebevykstančią valstybėje dalyvėje, ir, tai vertindamas, pažymi, kad pastaraisiais metais įsigaliojo daug naujų įstatymų, kuriais teisingumo sistema suderinta su tarptautiniais žmogaus teisių standartais: 2001 m. liepą – Civilinis kodeksas, 2003 m. sausį – Civilinio proceso kodeksas, 2003 m. sausį – Darbo kodeksas, o 2003 m. gegužę įsigaliojo naujas Baudžiamasis kodeksas, Baudžiamojo proceso kodeksas bei Bausmių vykdymo kodeksas.
4. 4. Tai vertindamas, Komitetas pažymi, kad buvo priimtose įvairios nacionalinės programos, skirtos žmogaus teisių gynimo stiprinimui, ypač „Nacionalinio žmogaus teisių rėmimo ir apsaugos veiksmų plano“ sudarymas, apimantis platų žmogaus teisių spektrą, įskaitant ekonomines, socialines ir kultūrinės teises.
5. 5. Komitetas sveikina Seimo kontrolieriaus (1994), Lygių galimybių kontrolieriaus (1999) ir Vaiko teisių kontrolieriaus (2000) institucijų įkūrimą. Jis taip pat sveikina 2000 m. kovo mėnesį priimtą Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymą, kuris suteikia teisę sunkiai besiverčiantiems asmenims gauti nemokamą teisinę pagalbą kriminalinėse, civilinėse ir administracinėse bylose.
6. 6. Komitetas sveikina valstybės dalyvės neseniai priimtą sprendimą ratifikuoti Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinį protokolą dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos.

C. VEIKSNIAI IR SUNKUMAI, STABDANTYS PAKTO ĮGYVENDINIMĄ

7. 7. Komitetas pastebi, kad nėra jokių reikšmingų veiksmų arba sunkumų, kurie trukdytų efektyviam Pakto įgyvendinimui Lietuvoje.

D. PAGRINDINIAI SUSIRŪPINIMĄ KELIANTYS KLAUSIMAI

8. 8. Nepaisant konstitucinės sąlygos (3 dalis, 138 straipsnis), kuri numato tarptautinės teisės viršenybę, ir to, kad Paktas gali būti pasitelktas nacionaliniuose teismuose, Komitetas apgailestauja, kad trūksta informacijos apie konkrečius nacionalinių teismų sprendimus, kuriuose būtų daromos nuorodos į Paktą ir jo sąlygas, o tai rodo, kad gyventojams trūksta žinių apie Paktą ir galimybę jį tiesiogiai pasitelkti teismuose.
9. 9. Paminėdamas ir toliau dedamas pastangas siekiant pagerinti romų bendruomenės gyvenimo būklę pagal „Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2000–2004 metų programą“, Komitetas vis dar tebėra susirūpinęs, kad romų bendruomenė ir toliau kenčia dėl integracijos ir diskriminacijos problemų būsto, sveikatos apsaugos, įdarbinimo ir išsilavinimo srityse.
10. 10. Komitetas reiškia susirūpinimą, kad nepaisant įvairių priemonių, kurių buvo imtasi siekiant pagerinti moterų padėtį, įskaitant ir „Nacionalinę vyrų ir moterų lygių galimybių programą 2003–2004 metams“, moterys ir toliau neturi palankių sąlygų visuomenėje, ypač įdarbinimo ir vienodo darbo užmokesčio už tokį pat darbą bei dalyvavimo priimant sprendimus srityse.
11. 11. Komitetas yra susirūpinęs, kad išlieka aukštas nedarbo lygis su žymiais skirtumais regionuose. Jis taip pat su susirūpinimu pažymi, kad didėja ilgalaikis nedarbas, o didelę bedarbių dalį sudaro jauni žmonės iki 25 metų.
12. 12. Komitetas apgailestauja, kad trūksta informacijos apie žmonių su negalia integravimą į darbo rinką ir išreiškia susirūpinimą, kad skatinimas įdarbinti žmones su negalia yra ribotas.
13. 13. Komitetas su susirūpinimu pastebi žemą minimalaus darbo užmokesčio lygį, kuris yra nepakankamas, kad darbininkams ir jų šeimoms būtų užtikrintas tinkamas pragyvenimas, taip pat ir tai, kad nėra indeksavimo ir reguliaraus minimalaus darbo užmokesčio derinimo sistemos pagal pragyvenimo išlaidas.
14. 14. Komitetas yra labai susirūpinęs dėl padidėjusio nelaimingų atsitikimų darbe skaičiaus valstybėje dalyvėje nuo 2001 metų.
15. 15. Pažymėdamas, kad 2003 m. sausio 1 d. priimtame Darbo kodekse buvo atkreiptas dėmesys į ankstesnių įstatymų, reguliuojančių teisę į streiką, trūkumus, Komitetas vis dėlto yra susirūpinęs, kad „pagrindinių tarnybų“, kurioms draudžiama streikuoti, apibrėžimas yra pernelyg platus.
16. 16. Komitetas yra susirūpinęs, kad bazinės pensijos yra nepakankamos, jog užtikrintų tinkamo lygio pragyvenimą. Taip pat kelia susirūpinimą tai, kad nėra bazinės pensijos indeksavimo sistemos pagal vartotojų kainų indeksą ir minimalų pragyvenimo lygį.
17. 17. Komitetas su susirūpinimu pastebi mažą bedarbių pašalpų dydį ir tai, kad šios pašalpos dėl griežtų teisės gauti tokias pašalpas sąlygų 2002 m. buvo mokamos tik 11,5 procento visų bedarbių.
18. 18. Komitetas yra susirūpinęs dėl netolygaus socialinių pašalpų ir socialinių paslaugų

pasiskirstymo pagal gyvenamąją vietą.

19. 19. Komitetas su susirūpinimu pastebi, kad prekyba moterimis ir vaikais tebėra problema valstybėje dalyvėje, kuri yra tokios prekybos kilmės ir tranzito šalis, nors ir egzistuoja „Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programa“, ir nepaisant to, kad naujas baudžiamasis kodeksas numato baudžiamąją atsakomybę už tam tikrus su nelegalia prekyba susijusius nusikaltimus, įskaitant prekybą žmonėmis (147 straipsnis), pelnydami iš kito asmens prostitucijos (307 straipsnis), sąvadavimą (308 straipsnis). Be to, Komitetas apgailestauja, kad dėl informacijos apie parduotų asmenų skaičių nebuvimo susidaro netikslus šios problemos masto vaizdas.
20. 20. Komitetas yra susirūpinęs dėl didelio skaičiaus asmenų, kurie valstybėje dalyvėje yra užregistruoti kaip dingę be žinios.
21. 21. Komitetas yra susirūpinęs dėl dažnai pasitaikančių smurto namuose atvejų ir prieglobsčio mušamoms moterims trūkumo. Komitetas taip pat susirūpinęs, kad pagal galiojančius įstatymus smurto namuose aukos nėra tinkamai ginamos.
22. 22. Komitetas yra susirūpinęs dėl gatvės vaikų problemos valstybėje dalyvėje, taip pat ir dėl informacijos apie įstaigose apgyvendintus vaikus nebuvimo.
23. 23. Komitetas yra susirūpinęs dėl padėties valstybės dalyvės kaimo vietovėse, kur, kaip pranešama raštu pateiktuose valstybės dalyvės atsakymuose į klausimus, dėl žemės ūkio reformų nebuvimo „beveik ketvirtadalis Lietuvos gyventojų liko be ekonominių perspektyvų ar vilties“.
24. 24. Komitetas yra susirūpinęs dėl benamių problemos valstybėje dalyvėje ir apgailestauja, kad nėra oficialių duomenų apie benamių žmonių skaičių Lietuvoje.
25. 25. Komitetas yra susirūpinęs, kad valstybėje dalyvėje nėra pakankamo ir tinkamo aprūpinimo būstu, taip pat labai didelis socialinio būsto trūkumas.
26. 26. Komitetas yra susirūpinęs dėl didelio savižudybių skaičiaus valstybėje dalyvėje, ypač tarp kaimo vietovių gyventojų.
27. 27. Komitetas yra susirūpinęs dėl didelių mirtingumo rodiklių, susijusių su pernelyg dideliu alkoholio ir tabako vartojimu, ypač paplitusiu tarp jaunų vyrų.
28. 28. Komitetas yra susirūpinęs, kad didėja skaičius jaunų moterų (19 metų ir jaunesnių), kurios darosi abortus, ir apgailestauja, kad valstybė dalyvė nepateikė jokios informacijos apie reprodukcinės sveikatos būklę.
29. 29. Komitetas yra susirūpinęs dėl mažėjančio vaikų skaičiaus mokyklose.

E. PATARIMAI IR REKOMENDACIJOS

30. 30. Komitetas rekomenduoja valstybei dalyvei imtis priemonių, kad plačioji visuomenė ir teismų sistemos institucijos sužinotų apie Paktą ir apie galimybę taikyti jo sąlygas teismuose.

31. 31. Komitetas prašo, kad valstybė dalyvė antrojoje periodinėje ataskaitoje pateiktų jam smulkią informaciją apie romų naudojamąsias ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis, įskaitant „Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2000–2004 metų programos“ poveikio įvertinimą, kurį atliekant dalyvautų romų bendruomenės atstovai, taip pat pateiktų ir informaciją apie priemones, kurios bus taikomos antruoju programos etapu 2005–2010 metais.
32. 32. Komitetas rekomenduoja valstybei dalyvei ir toliau dėti pastangas bei jas didinti stiprinant moterų visuomeninę padėtį, įskaitant tęsiamą „Nacionalinę vyrų ir moterų lygių galimybių programą“ bei kitas tinkamas priemones ir kitoje periodinėje ataskaitoje pranešti apie padarytą pažangą.
33. 33. Komitetas ragina valstybę dalyvę toliau dėti pastangas bei jas didinti kovojant su nedarbu „Lietuvos Respublikos užimtumo didinimo 2001–2004 metų programos“ kontekste, prioritetą suteikti labiausiai nedarbo paveiktiems regionams bei nepasiturinčioms ir marginalinėms grupėms.
34. 34. Komitetas rekomenduoja valstybei dalyvei imtis efektyvių priemonių pagal „Nacionalinę žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metų programą“ ir skatinti žmonių su negalia integraciją į darbo rinką, panaudoti skatinimo priemones darbdaviams ir stiprinti darbo vietų steigimo kvotų žmonėms su negalia sistemą.
35. 35. Komitetas ragina valstybę dalyvę dirbti siekiant užtikrinti, jog minimalaus darbo užmokesčio pakaktų darbininkams ir jų šeimoms tinkamai pragyventi. Be to, valstybė dalyvė turėtų įvesti mechanizmą, kuriuo reguliariai indeksuotų ir reguliuotų minimalų darbo užmokestį pagal pragyvenimo išlaidas.
36. 36. Komitetas ragina valstybę dalyvę imtis veiksmingų priemonių užkertant kelią nelaimingiems atsitikimams darbe, stiprinant darbo inspekciją ir siekiant užtikrinti, kad saugos reikalavimų nesilaikantys darbdaviai būtų baudžiami įstatymo nustatyta tvarka.
37. 37. Komitetas prašo, kad valstybė dalyvė pateiktų smulkią informaciją apie apribojimus, taikomus teisei streikuoti, kurie numatyti Darbo kodekse, ir apie Trišalių tarybų funkcionavimą kolektyvinių derybų procese, taip pat ir apie tas „pagrindines tarnybas“, kurioms streikuoti uždrausta.
38. 38. Komitetas ragina valstybę dalyvę įvesti bazinių pensijų lygio indeksavimo sistemą, atspindinčią pragyvenimo išlaidų pokyčius, ir užtikrinti, kad bazinės pensijos pakaktų tinkamo lygio pragyvenimui aprūpinti. Komitetas skatina valstybę dalyvę toliau tęsti darbą, kuriuo planuojama ratifikuoti Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvenciją Nr. 102 „Dėl socialinės apsaugos“ (minimalūs reikalavimai) ir apsvarstyti TDO konvencijos Nr. 118 „Dėl socialinės apsaugos“ (elgesio lygybė) ratifikavimą.
39. 39. Komitetas rekomenduoja valstybei dalyvei padidinti bedarbių pašalpas ir išplėsti į jas galinčių pretenduoti asmenų sąrašą, ir užtikrinti, kad pašalpų dydis būtų pakankamas ir atitiktų pragyvenimo lygį, bei toliau lengvinti reikalavimus dėl teisės gauti pašalpas.
40. 40. Komitetas ragina valstybę dalyvę prisidėti prie lygių teisių į socialines pašalpas ir socialines paslaugas įgyvendinimo, siekti ištaisyti regioninį disbalansą.

41. 41. Komitetas rekomenduoja valstybei dalyvei sustiprinti priemones pagal „Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programą“, apimant tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimą tose srityse. Valstybė dalyvė taip pat turėtų užtikrinti, kad prekybos žmonėmis aukos turėtų galimybę susisiekti su krizių centrais, kur galėtų gauti pagalbą. Taip pat Komitetas rekomenduoja valstybei dalyvei antrojoje periodinėje ataskaitoje pateikti smulkia informaciją apie priemones, kurių imtasi kovojant su prekyba žmonėmis ir komerciniu seksualiniu moterų ir vaikų išnaudojimu, taip pat pateikti lyginamuosius statistinius duomenis nurodant problemos mastą.
42. 42. Komitetas rekomenduoja valstybei dalyvei antrojoje periodinėje ataskaitoje pateikti informaciją apie veiksmus, kurių buvo imtasi sprendžiant dingusių be žinios asmenų problemą.
43. 43. Komitetas primena valstybei dalyvei imtis intensyvesnių veiksmų kovojant su smurto namuose problema. Komitetas ragina valstybę dalyvę apsvastyti specialių įstatymų, kurie kriminalizuotų veikas, susijusias su smurtu namuose ir suteiktų veiksmingą apsaugą aukoms, priėmimo galimybę. Valstybė dalyvė taip pat turėtų imtis efektyvių priemonių dėl įstatymų priežiūros institucijų personalo ir teisėjų mokymo apie nusikalstamo pobūdžio smurtą namuose. Be to, Komitetas ragina valstybę dalyvę užtikrinti, kad nukentėjusieji turėtų galimybę kreiptis ir susisiekti su krizių centrais, kur smurto namuose aukos gautų saugų prieglobstį ir psichologo konsultaciją.
44. 44. Komitetas ragina valstybę dalyvę ypač kovoti su gatvės vaikų reiškiniu. Šiuo atžvilgiu valstybė dalyvė turėtų imtis veiksmingų priemonių, kad panaikintų pagrindines nepriežiūros, netinkamo elgesio su vaikais ir jų atsisakymo priežastis, suteiktų daugiau pagalbos vaikus auginančioms šeimoms. Antrojoje periodinėje ataskaitoje Komitetas valstybę dalyvę taip pat prašo pateikti smulkia informaciją šiuo klausimu ir naujausius statistikos duomenis, kad galėtų juos palyginti.
45. 45. Komitetas primena valstybei dalyvei plėsti programas, kurių tikslas – pagerinti pragyvenimo sąlygas kaimo vietovėse. Jis taip pat rekomenduoja valstybei dalyvei sukurti mechanizmą, kuriuo būtų matuojamas ir stebimas skurdo lygis, bei antrojoje periodinėje ataskaitoje pateikti smulkesnius lyginamuosius duomenis apie žmonių, gyvenančių žemiau skurdo ribos, skaičių. Šiuo atžvilgiu Komitetas nurodo valstybei dalyvei į savo pareiškimą „Skurdas ir Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas“, priimtą 2001 d. gegužės 4 d. (E/C.12/2001/10).
46. 46. Komitetas taip pat ragina valstybę dalyvę imtis benamių problemos studijos, kad šiai problemai būtų suteiktas tikslesnis vaizdas ir nustatytos jos atsiradimo priežastys.
47. 47. Komitetas ragina valstybę dalyvę visos šalies mastu imtis reikiamos politikos siekiant užtikrinti, kad šeimos turėtų atitinkamus būstus ir patogumus, kad būtų skirti atitinkami aprūpinimo socialiniais būstais resursai, ypač šeimoms, turinčioms mažas pajamas, ir nepasiturinčioms bei marginalinėms grupėms. Šiuo atžvilgiu Komitetas atkreipia valstybės dalyvės dėmesį į Komiteto Bendrąjį komentarą Nr. 4 dėl teisės į būstą.
48. 48. Komitetas valstybei dalyvei rekomenduoja ištirti gilumines savižudybių priežastis valstybėje dalyvėje, ir dėti didesnes pastangas dirbant pagal „Nacionalinę savižudybių prevencijos programą“, kad sumažintų savižudybių skaičių.

49. 49. Komitetas rekomenduoja valstybei dalyvei užtikrinti efektyvų programų, skirtų kovai su rūkymu ir alkoholizmu, įgyvendinimą ir kitoje periodinėje ataskaitoje pateikti Komitetui informaciją šiuo klausimu.
50. 50. Komitetas ragina valstybę dalyvę dėti didesnes pastangas, skatinant visuomenės informavimą apie seksualinę ir reprodukcinę sveikatą, saugius kontracepcijos būdus ir abortų, naudojamų kaip gimstamumo kontrolės priemonę, keliamą riziką sveikatai, ir kitoje periodinėje ataskaitoje pateikti Komitetui informaciją apie taikytas priemones ir jų rezultatus.
51. 51. Komitetas prašo, kad valstybė dalyvė kitoje periodinėje ataskaitoje pateiktų smulkesnius lyginamuosius duomenis apie moksleivių, įtrauktų į sąrašus ir metusių mokyklą, skaičių. Šiuo atžvilgiu Komitetas atkreipia valstybės dalyvės dėmesį į Komiteto Bendrąjį komentarą Nr. 13 apie gaires, kaip parengti informaciją apie teisę į išsilavinimą šioje ataskaitoje.
52. 52. Komitetas ragina valstybę dalyvę apsvarstyti galimybę įsteigti nepriklausomą nacionalinę žmogaus teisių instituciją pagal „Paryžiaus principus“ (1993 m. gruodžio 20 d., G.A. res. 48/134), kuri veiktų gavusi įgaliojimus ekonominių, socialinių ir kultūrinių žmogaus teisių srityje.
53. 53. Komitetas prašo, kad valstybė dalyvė plačiai paskleistų šias baigiamąsias pastabas tarp visų visuomenės sluoksnių, ypač tarp valstybės pareigūnų ir teismų sistemos institucijų, ir kad kitoje periodinėje ataskaitoje informuotų Komitetą apie tai, kas buvo padaryta siekiant jas įgyvendinti. Jis taip pat ragina valstybę dalyvę įtraukti nevyriausybinės organizacijas ir kitus pilietinės visuomenės narius į ataskaitos aptarimo procesą nacionaliniu mastu, prieš pateikiant Komitetui antrąją periodinę ataskaitą.
54. 54. Baigdamas Komitetas prašo, kad valstybė dalyvė antrąją periodinę ataskaitą pateiktų iki 2009 m. birželio 30 d.